

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(повне найменування закладу вищої освіти)

Географічний факультет
(назва інституту / факультету)

Кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії
(назва кафедри)

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан географічного факультету
Мирослав ЗАЯЧУК
1 вересня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
Геоморфологія

(назва навчальної дисципліни)

обов'язкова

(вказати: обов'язкова/вибіркова)

Освітньо-професійна програма _____ **Географія**
(назва програми)

Спеціальність _____ **106 Географія**
(вказати: код, назва)

Галузь знань _____ **10 – Природничі науки**
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти _____ **перший (бакалаврський)**
(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

_____ **географічний факультет**
(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання _____ **українська**
(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Робоча програма навчальної дисципліни Геоморфологія
(назва навчальної дисципліни)

складена відповідно до освітньо-професійної програми Географія, спеціальність 106 Географія, галузь знань 10 Природничі науки, затвердженої Вченою радою ЧНУ ім.Ю.Федьковича (протокол № 1 від 3 лютого 2017 р.)

(назва освітньо-професійної програми, код та назва спеціальності, галузь знань: шифр та назва; дата останнього затвердження або внесення змін)

Розробник: Рідуш Богдан Тарасович, завідувач кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії; д. геогр.н., проф.
(П.І.Б. авторів, посада, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджено на засіданні кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Протокол № 1 від “25” серпня 2021 року

Завідувач кафедри Богдан РІДУШ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено методичною радою географічного факультету

Протокол № 2 від “1” вересня 2021 року

Голова методичної ради географічного факультету доц. Микола ПАСІЧНИК
(підпис) (прізвище та ініціали)

Анотація дисципліни.

Курс «Геоморфологія» – це базова нормативна дисципліна зі спеціальності 106 «Географія» і 014 «Середня освіта (географія)», що викладається у 3-му семестрі другого року навчання в обсязі. У курсі розглядаються теми, пов'язані з рельєфом та процесами на поверхні Землі, ключові поняття геоморфології, розвиток форм рельєфу у просторі і часі, ендегенні та екзогенні процеси, їхні механізми та взаємодія, методи дослідження рельєфу, денудація та довготривала еволюція рельєфу. Розглядаються різні геоморфологічні обстановки, такі як флювіальні, гляціальні, криогенні, узбережні, карстові, аридні тощо, та їхня взаємодія з кліматом. Курс передбачає застосування польових та лабораторних методів у вивченні геоморфології. Отримані теоретичні знання з предмету закріплюються на польовій геоморфологічній практиці та загальногеографічних практиках.

1. Мета навчальної дисципліни: Пізнання основних закономірностей формування рельєфу та використання виявлених закономірностей для розуміння розвитку рельєфу в тому числі під впливом господарської діяльності.

Завдання. Сформувати у студентів чітке розуміння походження, будови та віку сучасного рельєфу Землі, його внутрішньої та зовнішньої динаміки.

Пререквізити. Вивчення курсу базується на попередніх знаннях здобувачів освіти з предметів «Загальне землезнавство» та «Геологія загальна та історична».

2. Результати навчання

Загальні компетентності: 1) здатність розуміти предметну область та професійну діяльність зважаючи на завдання та практичне значення геоморфології; 2) здатність працювати в команді, виконуючи спільні пошукові роботи, під час дискусії, виконуючи лабораторні розрахункові роботи та геоморфологічні спостереження; 3) Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, володіння навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій; 4) здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; 5) здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, пов'язаними з постійним прогресом природничих наук.

Спеціальні (фахові) компетентності: 1) базові знання про рельєф земної поверхні та особливості її формування; 2) здатність аналізувати форми рельєфу та склад четвертинних відкладів, їх генезис; 3) здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні геоморфологічних процесів; 4) здатність інтегрувати польові візуальні та дистанційні камеральні спостереження рельєфу; 5) знання і використання специфічних для геоморфології теорій, законів, принципів та методів дослідження; 6) здатність ідентифікувати форми рельєфу та геоморфні процеси, визначати генезис форм.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: походження рельєфу, його будову, генетичні типи рельєфу, його поширення на Землі

вміти: проводити геоморфологічний аналіз території, визначати генетичні типи рельєфу, проводити морфометричний аналіз рельєфу; проводити оцінку рельєфу для різних цілей економічної діяльності.

Програмні результати навчання за ОП «Географія»:

ПРН1. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

ПРН3. Пояснювати особливості організації географічного простору

ПРН4. Аналізувати географічний потенціал території

ПРН5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

ПРН9. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни _____												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2	3	4,0	120	3	30	-	-	30	60		іспит
Заочна	2	3	4,0	120	-	8	-	-	6	106		іспит

3.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовний модуль 1. Вступ. Фактори формування рельєфу. Структурна геоморфологія.													
Тема 1. Вступ. Геоморфологія як наука. Історія виникнення науки.		2				4						7	
Тема 2 . Елементи рельєфу. Фактори формування рельєфу.		2		10		4		2				7	
Тема 3. Зв'язок рельєфу з геологічними структурами. Тектонічні рухи земної кори і рельєф.		2				4				2		7	
Тема 4. Рельєф областей платформенної морфоструктури. Тектонічне розчленування і тектонічні рухи платформ.		2				4						7	
Тема 5. Рельєф областей геосинклінальної морфоструктури. Рельєф дна		2				4						7	

Світового океану.												
Разом за ЗМ1		10		10		20		2	4	2		35
Змістовний модуль 2. Загальні питання динамічної геоморфології.												
Тема 6. Поняття динамічної геоморфології. Вивітрювання і рельєфоутворення.		2				4						7
Тема 7. Схили, схиліві процеси. Рельєф схилів.		2		6		4		2		2		7
Тема 8. Флювіальні процеси. Геоморфологічна робота тимчасових водотоків. Постійні руслові потоки та їх геоморфологічна робота.		2		4		4						7
Тема 9. Русла рік та їх рельєф. Заплави річкових долин. Їх походження та будова.		2		6		4				2		7
Тема 10. Тераси річкових долин. Основні елементи терас. Причини їх утворення. Типи терас. Типи річкових долин. Асиметрія річкових долин.		2		4		4		2				7
Разом за ЗМ 2		10		20		20		4		4		35
Змістовний модуль 3. Інші геоморфологічні процеси.												
Тема 11. Гляціальні процеси. Робота льодовиків. Покривне та гірське зледеніння. Рельєф областей минулого материкового зледеніння.		2				4						7
Тема 12. Рельєф кріолітозони		2				4						7

Тема 13. Еолові процеси. Фоми рельєфу утворені ними.		2				4						7
Тема 14. Карст і суфозія.		2				4		2				8
Тема 15. Рельєф морських берегів.		2				4						7
Разом за ЗМЗ		10		-		20		2		-		36
Усього годин		30		30	-	60	12	8		6	-	106

3.3. Теми семінарських занять

Не передбачено

3.4. Теми практичних занять

Не передбачено

3.5. Теми лабораторних занять

	Назва теми	К-ть балів	К-ть год.
1	Визначення густоти ерозійного розчленування території за топографічною картою		6
2	Визначення кутів нахилу поверхні за топографічною картою		4
3	Визначення експозиції схилів за топографічною картою		4
4	Опис рельєфу за топографічною картою		4
5	Орографічні особливості території		2
6	Гідрологічні особливості території		2
7	Опис долини головної ріки		4
8	Побудова геоморфологічної картосхеми		2
9	Характеристика господарського використання елементів рельєфу топографічною картою		2
	Загалом		30

3.6. Тематика індивідуальних завдань

Не передбачено

3.7. Самостійна робота студента

№	Назва теми	Форми контролю	К-ть балів
1	Клімат і рельєф	Онлайн	2
2	Зональні та азонанльні фактори рельєфоутворення	опитування, обговорення в групі, контрольна робота	1
3	Антропогенні форми рельєфу		2
4	Карстові процеси та рельєф карстових областей		2
5	Геоморфологічні процеси на морському узбережжі		1
6	Геоморфологічні карти		2
	Разом		

3.8. Методи навчання

- Словесні методи (лекція, консультація, дискусія)
- Лабораторні заняття
- Графічні роботи
- Наочні методи (презентації, ілюстрації, відеоматеріали)
- Робота з книгою: навчально-методичною, науковою
- Електронне та інтерактивне он-лайн навчання
- Самостійна робота за програмою навчальної дисципліни

4. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.	зараховано
80 – 89	B	добре Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань (D).	
50 – 59	E	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань	

		та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань (Е).	
35 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю: Усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота, лабораторна робота) відповідь студента та ін.

Форма підсумкового контролю: іспит.

Засоби оцінювання

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);
- реферати;
- есе;
- розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																				Іспит	Сума	
Змістовний модуль № 1 (6)					Змістовний модуль № 2 (7)					Змістовний модуль № 3 (7)					Змістовний модуль № 4 Лабораторні роботи (30)					Самост. робота		100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T12	T13	T14	T15	T16	T1	T2	T3	T4	T5			
1	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	5	5	5	5	10	10	40	100

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

6. Рекомендована література

Основна

1. Стецюк В.В., Ковальчук І.П. Основи геоморфології: Навчальний посібник. К.: Вища школа, 2005 495 с.
2. Байрак Г. Методи геоморфологічних досліджень. Львів: ЛНУ ім.І.Франка, 2018. 292 с.
3. Дутчак М. В. Геоморфологія. Методичні вказівки. Чернівці: ЧДУ, 1997.
4. Дутчак М. В. Геоморфологія. Методичні вказівки до лабораторних робіт. Чернівці: ЧДУ, 1998.
5. Кравчук Я.С. Геоморфологічне картографування. Навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. - 176 с.
6. Колтун О.В. Вступ до геоморфології. Львів: ЛНУ ім.І.Франка, 2006. 80 с.
7. Климчук А. Б. Гипогенный спелеогенез, его гидрогеологическое значение и роль в эволюции карста. Монография. Симферополь: ДИАЙПИ, 2013. 180 с.
8. Леонтьев О. К., Рычагов Г.И. Общая геоморфология. М.: Высш. шк.1979.
9. Сучасна динаміка рельєфу України / За ред. В.П. Палієнко. К.: Наук. думка, 2005. 268 с.
10. Hugget R.J. Fundamentals of Geomorphology. NY, 2007. 466 p.

Допоміжна

1. Ананьев Г.С., Леонтьев О.К. Геоморфология материков и океанов. М.: Изд-во МГУ, 1987. 275 с.
2. Бондарчук В. Г. Основы геоморфологии. М.: Учпедгиз, 1949.
3. Воскресенский С.С. Динамическая геоморфология. Формирование склонов. М.: Изд-во МГУ, 1971.
4. Девис. Геоморфологические очерки. Москва: Изд-во Иностранной литературы, 1962 г. 455 с.
5. Спиридонов А.И. Геоморфологическое картирование. Издание второе, дополненное. М.: Недра, 1985. 183 с.
6. Климчук А. Б. Эпикарст: гидрогеология, морфогенез и эволюция. Симферополь: Сонат. 2009 г. 112 с.
7. Кравчук Я.С. Геоморфологічне картографування в науково-дослідній роботі. Львів: ЛДУ, 1981. 63с.
8. Пенк В. Морфологический анализ. Москва: Географгиз, 1961. 360 с.
9. Рельєф України. Навчальний посібник. / За ред. В. Стецюка. К.: Слово, 2010. 688 с.
10. Спиридонов А.И. Геоморфологическое картирование. Издание второе, дополненное. М.: Недра, 1985. 183с.
11. Щукин И. С. Общая геоморфология. Т.1-3. М.: Изд-во МГУ, 1960-1974.
12. Bull W. В. Tectonic Geomorphology of Mountains: a new approach to paleoseismology. Blackwell Publishing, 2007. 316 p.
13. Higlnd L.M., Bobrowsky P., 2008, The landslide handbook – A guide to understanding landslides: Reston, Virginia, U.S. Geological Survey Circular 1325, 129 p.
14. Landslides: types, mechanisms, and modelling / edited by J.J. Clague, D. Stead. Cambridge University Press, 2012. 420 p.
15. Harvey A. M., Mather A. E., Stokes M. (eds.) 2005. Alluvial Fans: Geomorphology, Sedimentology, Dynamics. Geological Society, London, Special Publication, 251. 248 p.
16. Bridge J., Demicco R. Earth Surface, Processes, Landforms and Sediment Deposits. Cambridge University Press, 2008. 815 p.
17. Paleoseismology / edited by J.P.McCalpin. 2008. Academic Press, Oxford, UK: 613 p.

1. Рідуш Б.Т. Природно-антропогенні скельно-печерні комплекси Українських Карпат // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 294: Географія. Чернівці: Рута, 2006. С. 195-206.
2. Рідуш Б.Т. Гіпогенний карстогенез у пісковикових формаціях Українських Карпат // Український географічний журнал. 2010. №1. С. 18-22.
3. Рідуш Б.Т. Динаміка карстових масивів Українських Карпат за даними відкладів печер Стрімчакового карстового району // Геополитика и экогеодинамика регионов. Сімферополь, 2010. Вип. 1. С. 21-31.
4. Кочерган Я., Рідуш Б. Кріогенне вивітрювання в карстових порожнинах Буковинського Придністров'я // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 587-588: Географія. Чернівці: Рута, 2011. С. 30-35.
5. Калущ Ю., Рідуш Б. Голоценові сейсмодислокації Кельменецького Подністров'я // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 587-588: Географія. Чернівці: Рута, 2011. С. 13-18.
6. Киналь О.В., Проскурняк М.М., Рідуш Б.Т., Чернега П.І. Буковинськими Карпатами та Передгір'ям: путівник наукової екскурсії конференції «Еволюція та антропогенізація ландшафтів передгірських і гірських територій» 31 трав. 2 черв. 2012 р. Чернівці: Букрек, 2012. 32 с.
7. Андрейчук В.М., Гембіца П., Коржик В.П., Рідуш Б.Т. Палеогеографічні дослідження голоценового алювію в Багненській долині (Буковинське Передкарпаття, Чернівецька область) // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 616: Географія. Чернівці: Рута, 2012. С. 5-11.
8. Калущ Ю.І., Рідуш Б.Т. Палеосейсмодислокації в районі Дністровської ГАЕС – індикатори сейсмічних подій у регіоні Середнього Подністров'я // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 616: Географія. Чернівці: Рута, 2012. С. 19-24.
9. Kalush I., Ridush B. Holocene seismodislocations of Kelmentsy part of the Dniester area, Ukraine / Iuliia Kalush, Bogdan Ridush // Georeview 02/2013; 22(1):1-7. DOI:10.4316/GEOREVIEW.2013.22.1.6.
10. Горда Л., Рідуш Б. Еволюція Подільсько-Буковинської частини долини Дністра в пізньому кайнозої // Науковий вісник Чернівецького університету. Випуск 672-673. Географія. Чернівці: Рута, 2013. С. 5-10.
11. Рідуш Б., Поп'юк Я. Аномальні потужності руслового алювію в терасових відкладах Середнього Подністров'я // Науковий вісник Чернівецького ун-ту: зб. наук. праць. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. Вип. 762-763: Географія. С. 49-57.
12. Рідуш Б.Т., Дутчак М.В., Холявчук Д.І. Природно-антропогенні об'єкти Північно-Бессарабського Придністер'я. Путівник наукової конференції «Від географії до географічного українознавства: еволюція освітньо-наукових ідей та пошуків (до 140-річчя започаткування географії у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича)» 12-13 жовтня 2016 / За ред. Б.Т.Рідуша. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т, 2016. 24 с.
13. Gębica P., Jacyszyn A., Krapiec M., Budek A., Czumak N., Starkel L., Andrejczuk W., Ridush B., 2016. Stratigraphy of alluvia and phases of the Holocene floods in the valleys of the Eastern Carpathians foreland. Quaternary International, Vol.415, pp.55:66.
14. Рідуш Б., Божук Т. Карстово-спелеологічні екскурсії у Заставнянському карстовому районі (Північна Буковина) // Геотуризм: практика і досвід. М-ли III міжнар. наук.-практ. конф. (26-28 квіт. 2018, Львів). Львів: Каменяр, 2018. С. 117-120.
15. Рідуш Б. Антропогенна активізація геоморфологічних процесів як загроза збереженості історичних підземних комплексів Середнього Подністров'я та Українських Карпат // Проблеми збереження та використання історичних підземних комплексів в умовах

- негативних техногенних впливів. Мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ-Чернігів, 26-27 жовтня 2017 р.). / Упоряд. І.А. Черевко. К.: Фенікс, 2018. С. 66-72.
16. Рідуш Б.Т., Марчук Л. В. Розвиток долини Дністра в межах Товтрової зони у пліоцені та ранньому плейстоцені. Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2018. Вип. 803. С. 96-102.
17. Поп'юк Я., Рідуш Б. Будова нижніх терас долини р. Дністер (на прикладі ділянки Василів-Дорошівці). Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. 2020. Вип. 824: Географія. С. 75-86.

6. Інформаційні ресурси

<https://www.sworld.com.ua/konfer25/214.htm>

http://publ.lib.ru/ARCHIVES/R/RUDOY_Aleksey_Nikolaevich/Rudoy_A.N..html

<https://www.geomorphology.org.uk/what-geomorphology-0>

https://www.nrcs.usda.gov/wps/portal/nrcs/detail/?cid=nrcs142p2_054252

<https://journals.openedition.org/geomorphologie/1031?lang=en>

<http://www.sussex.ac.uk/geography/research/earthsystems>

<https://encyclopedia2.thefreedictionary.com/geomorphology>

Бібліотечний сайт кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

<https://collectedpapers.com.ua/>